

**REPUBLIKA HRVATSKA
PRAVOBRANITELJICA ZA DJECU**

DPR-602-01/08-23/1
Zagreb, 29. kolovoza 2008.

**Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa
n/p prof. dr. sc. Dragana Primorca, ministra
10000 Zagreb, Donje Svetice 38**

Predmet: Zaštita prava djece u odgojno obrazovnim ustanovama,
- *preporuke, daju se*
- *izvješće, moli se*

Poštovani,

u cilju praćenja ostvarivanja prava djece u Republici Hrvatskoj, pravobraniteljica za djecu prati mjere i aktivnosti nadležnih tijela usmjerene na suzbijanje svih negativnih pojava kojima se direktno ili indirektno narušavaju prava djece zagwarantirana međunarodnim dokumentima i pozitivnim zakonodavstvom Republike Hrvatske. Slijedom navedenoga Pravobranitelj za djecu, sukladno članku 18. Zakona o pravobranitelju za djecu, dužan je jednom godišnje podnijeti izvješće o svom radu Hrvatskom saboru. Godišnje izvješće pravobraniteljice za djecu prikaz je rada Ureda i podataka o stupnju poštivanja odnosno ugroženosti dječjih prava. Raspravu o Izvješću za 2007. godinu proveli su saborski odbori i zastupnici te je donesen Zaključak kojim se prihvaća Izvješće o radu pravobranitelja za djecu za 2007. godinu.

S tim u vezi koristimo priliku Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa uputiti na cjeloviti tekst Izvješća o radu Pravobranitelja za djecu za 2007. godinu (www.dijete.hr).

Preporuke u području obrazovanja iz Izvješća kojeg je Hrvatski sabor prihvatio koje u prigodi početka nove školske godine držimo osobito važnim navodimo. Ljubazno molimo Ministarstvo, kao nadležno tijelo, da ih, u okviru svojega djelokruga, s pažnjom razmotri i pravovremeno poduzme aktivnosti u cilju njihove realizacije.

Istovremeno navodimo još neke preporuke i prijedloge važne za zaštitu prava djece i obavještavamo kako ćemo u cilju što bolje implementacije Konvencije o pravima djeteta, o pojedinim područjima i vrstama povrede prava s Ministarstvom znanosti, obrazovanja i športa kontinuirano surađivati te s tim u vezi i pratiti ostvarivanje prava djece.

Privatnost

Konvencijom o pravima djeteta, člankom 16. Konvencije o pravima djeteta utvrđeno je pravo djeteta na privatnosti i područje je posebnog interesa Ureda pravobranitelja za djecu. Način prikupljanja osobnih podataka, pa tako i podataka o djeci treba biti sukladan propisima kojima su regulirani pravo na privatnost, odnosno zaštitu osobnih podataka. Izdvajamo preporuke koje se odnose na zaštitu privatnosti djece u vrtićima i školama.

Zaštita privatnosti djece i razvoj novih tehnologija te sve veća razina informatičke pismenosti i korištenje novih medija, koji često mogu biti izvor manipulacije nedobronamjernih pojedinaca, traže od mjerodavnih veći angažman i pružanje cjelovitih i kvalitetnih informacija

o načinima zaštite djece. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa je u siječnju 2008. godine obavijestilo vrtiće te osnovne i srednje škole o nužnosti postupanja prema Zakonu o zaštiti osobnih podataka. Nažalost, u dopisu je Ministarstvo vrtiće i škole samo obavijestilo o nužnosti poštovanja Zakona, s uputom o nazivu Zakona i brojem službenog glasila u kojem je objavljen, bez uputa za postupanje u pojedinim slučajevima. Prema našim saznanjima, vrtićima i školama navedena obavijest nije bila dovoljna, nemaju dovoljno stručnog znanja i informacija o toj temi te im je pomoć struke potrebna.

Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa preporučamo da u suradnji s Agencijom za zaštitu osobnih podataka educiraju predstavnike vrtića i škola o zaštiti prava privatnosti u školstvu i primjeni Zakona o zaštiti osobnih podataka u praksi.

Preporučamo također da početkom svake školske godine predstavnici škole razgovaraju s roditeljima, tako da uz razgovor o kalendaru rada škole, nastavnom programu i planu, osiguranju učenika, pravilniku o ocjenjivanju i sličnom, razgovaraju i o aktivnostima učenika i situaciji da djeca u obavljanju vrtićkih i školskih aktivnosti budu fotografirana i njihove fotografije budu objavljene u albumima, mapama, na panoima i sl.

Objava zajedničkih fotografija učenika po razredima, odnosno pojedinačnih fotografija učenika generacije za godišnjak, svakako bi trebala biti usuglašena i s učenicima i roditeljima na početku školske godine, uz njihovu izričitu privolu. Također bi trebao biti usuglašen način korištenja, uz lozinku za pristup webu ili bez nje. Prema mišljenju Agencije za zaštitu osobnih podataka osobni podaci djece, a posebice fotografije, trebale bi se objavljivati samo na intranetu tj. na internim stranicama odgojno obrazovnih institucija kojih su polaznici, a koje imaju kontrolirani pristup svojim sadržajima. Time se uvelike smanjuje rizik zlouporabe koji postoji kod objave osobnih podataka djece na internetskim stranicama dostupnim neograničenom krugu korisnika (neovisno o činjenici da za konkretnu objavu postoji privola roditelja).

Mišljenja smo da sustavno treba raditi na informiranju javnosti o postojanju Agencije za zaštitu osobnih podataka kao tijelu nadležnom za nadzor, kako bi bila postignuta pravovremena i sveobuhvatna zaštita djece na privatnost.

Sigurnost u školama

Sigurnost djece u školama također je bila predmet praćenja. Kao jedan od problema postavilo se pitanje, naročito u dijelu primjerenog postupanja odraslih prema djeci, koji u školskim pravilnicima propisuju obvezu učenika da sam dežura na ulaznim vratima škole. Financijski ili neki drugi razlozi koji sprječavaju škole da imaju portira ne daju pravo odraslima da toliku odgovornost prebacuju na djecu i dovode ih u neposrednu opasnost zbog mogućih incidentnih ponašanja posjetitelja školama. Osim ugrožene sigurnosti djece, dodatni problem je i taj što djeca zbog dežurstva cijeli dan gube nastavu.

Preporučamo da se problemu sigurnosti djece u školama obrati posebna pažnja te s tim u vezi osiguraju uvjeti kojim bi se školske zgrade profesionalno zaštitile od ulaska neovlaštenih osoba.

Preventivni i zaštitni programi

Neka događanja u svijetu i kod nas (požar, potres, orkansko nevrijeme, prijetnje, terorizam, talačke situacije, upotreba oružja na javnim mjestima i sl.) pokazuju da postoji niz za djecu ugrožavajućih situacija za koje je dobro razviti samozaštitne i zaštitne vještine i strategije. Na žalost ni jedna zemlja ne može biti sigurna u neizloženost ovakvim situacijama. Pripreme li se djeca za njih kao potencijalnu mogućnost bit će manje šokirana ukoliko se one dogode, moći će reagirati, a ne biti „zaleđena“, znati će što točno treba učiniti, kao i ono što ne treba činiti, kako se ponašati, kome se obratiti i od koga tražiti pomoć. Poznavati će načine kretanja, mjesta koja treba izbjegavati, kao i ona na koja treba ići, važnost informacija i odluka relevantnih institucija (npr. Seizmološki zavod za slučaj potresa). Pri tome ne treba stvarati osjećaj viktimizacije djece niti im slati poruku da je svijet opasno mjesto za život. No treba ih, koristeći sadržaje njima bliske sadržaje i medije (priče, stripove i filmove, igre i aktivnosti)

uvježbati za neka ponašanja koja će biti primjenljiva za jednu ili više situacija. Mislimo stoga da bi Ministarstvo u okviru brige za sigurnost djece trebalo potaknuti stvaranje, provođenje i evaluaciju ovakvih specifičnih preventivnih i zaštitnih programa u vrtićima i školama.

Dežurstvo učitelja

Najveći broj incidenata i povrjeđivanja djece nastaje u naguravanju pri ulasku i izlasku iz škole kao i prilikom prelaska iz jedne u drugu učionicu kad dežurni učitelj nije u blizini. Stoga držimo nužnim kvalitetnije organizirati dežurstva učitelja.

Raspored sati i organizacija rada (sati razredne zajednice, izborna nastava vjeronauka)

U praksi iz organizacijskih razloga i nemogućnosti izrade kvalitetnog rasporeda sati u nekim školama učenici koji ne pohađaju izbornu nastavu vjeronauka nemaju osmišljeno vrijeme i često odlaze izvan školske zgrade dok ostalim učenicima nastava ne bude gotova. Na taj način je njihova sigurnost ugrožena.

Isto tako imamo saznanja kako neki učitelji za vrijeme satova razredne zajednice djecu puštaju s nastave ili ostavljaju same u učionici da osmisle aktivnosti sata bez nadzora time dovodeći djecu u neposrednu opasnost.

Preporučamo školama da s posebnom pažnjom pristupe kvalitetnijem planiranju rasporeda sati i organizacije rada radi sigurnosti djece.

Participacija i slobodne aktivnosti

Odbor za prava djeteta UN preporuča da se djeca uključe u kreiranje i provođenje aktivnosti koji se tiču njih. Imamo saznanja da veliki dio škola u RH još uvijek nema Vijeće učenika putem kojeg bi učenici mogli aktivno participirati u školskom životu.

Slobodne aktivnosti za djecu nedvojbeno imaju širu odgojno obrazovnu, kulturnu, socijalnu i razvojnu vrijednost. Djeca slobodne aktivnosti u velikom dijelu škola biraju u okviru ponuđenih od strane učitelja, bez da su prije imali priliku izraziti svoje interese, želje, afinitete. Stoga preporučamo da se djeci pruži prilika da sudjeluju u kreiranju i osmišljavanju slobodnih aktivnosti kako bi one bile u skladu s njihovim potrebama, željama i afinitetima te samim time i ostvarile svoju svrhu.

Partnerstvo s roditeljima

Roditelji traže što aktivniju ulogu u organizaciji rada škole. Nažalost, iz nerazumljivih razloga, rad upravnih i stručnih tijela škole u čijem sastavu su i predstavnici roditelja i učenika, od Školskog odbora do Vijeća roditelja i Vijeća učenika nisu mjesto na kojem roditelji i učenici mogu razjasniti sporne situacije i dobiti odgovore na pitanja značajna za prava i interese djece. Roditelji, često nezadovoljni načinom rješavanja i neadekvatnog postupanja, djecu stavljaju u centar sukoba i djeca danima i tjednima propuštaju nastavu i svjedoče svađi odraslih. Mišljenja smo da je u pravilu navedene sporne situacije bilo moguće riješiti pravovremeno i unutar samih škola. Ravnatelji škola, kao poslovodni i pedagoški voditelji, u pravilu imaju zakonske mogućnosti rješavanja problema i davanja argumentiranih odgovora, ali ih treba osnažiti i dodatno educirati kako bi bili u stanju upravljati školama i jamčiti roditeljima da će njihova djeca imati pravo na primjerene uvjete obrazovanja. To znači s pažnjom poslušati sve primjedbe, provjeriti navode učenika, pratiti i vrednovati rad učitelja i pravovremeno reagirati.

Informiranost roditelja

Obzirom na jedan broj slučajeva u kojima roditelji cijelu školsku godinu nisu odlazili na informacije u školu držimo važnim na početku školske godine uz Protokol o postupanju u slučaju nasilja roditelje na roditeljskom sastanku upoznati s njihovim obvezama koje proizlaze iz Obiteljskog zakona i Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi kao i Planom i programom škole te Pravilnikom o načinu praćenja i ocjenjivanja učenika.

Prijevoz učenika

Nažalost, problem osiguravanja što bolje dostupnosti obrazovanju i omogućavanja prijevoza učenika radi što lakšeg dolaska do škole još uvijek je predmet prijava ovom Uredu. Djeca imaju ustavno pravo na osnovno školovanje i društvo je dužno osigurati obrazovanje po jednakim uvjetima svoj djeci, uvažavajući njihovu dob i mogućnosti. I ovom prilikom ponavljamo preporuku Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa kao tijelu ovlaštenom za provedbu nadzora za utvrđivanje stvarnog stanja u organiziranju prijevoza učenika osnovnih škola u cijeloj državi te za poduzimanje mjera kojima će sustavno i na najbolji način taj prijevoz biti osiguran. Naročito smatramo važnim tumačenje i provedbu primjene zakona i utvrđivanja kriterija za mjerenje udaljenosti između doma i škole te s tim u vezi i ostvarivanja prava na prijevoz. Kriteriji moraju biti jasni i pravični te uvažavati posebnosti raštrkanih naselja te ne smiju biti podložni subjektivnoj procjeni, odnosno tumačenju kako udaljenost treba mjeriti od granice naselja u kojem dijete živi, a ne od adrese doma u kojem živi.

Sigurnost školskih autobusa

Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa preporučamo problemu ispravnosti i sigurnosti školskih autobusa posebno obratiti pozornost, kao i primjene propisanih posebnih uvjeta, koje bi autobusi trebali ispunjavati kod prijevoza djece predškolske i školske dobi.

Težina školskih torbi

Problem težine školskih torbi i višegodišnja obećanja o rješavanju navedenog problema, nažalost, još uvijek je aktualan. Ne možemo prihvatiti obrazloženje kako će problem biti riješen prelaskom na rad škola u jednoj smjeni, niti tvrdnje jednog liječnika specijalista da težina školske torbe ne utječe bitno na zdravlje djece. Nadamo se da će Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa uložiti dodatne napore i savjetovati škole o rasterećenju učenika, načinu organiziranja rasporeda sati, korelaciji pojedinih predmeta i mogućnostima čuvanja školskih udžbenika i pribora u prostorijama škole.

Promjene učitelja

Nažalost, kao i prethodnih godina zaprimili smo nekoliko prijava zbog mijenjanja učitelja/učiteljice tijekom obrazovnog razdoblja, bez prethodnog pravovremenog obavještanja djece i roditelja o razlozima za tu promjenu. U prijašnjim izvješćima preporučili smo Ministarstvu znanosti i obrazovanja davanje preporuke školama da kod planiranja rada uvažavaju kontinuitet rada učitelja i nastavnika s djecom tijekom školskih godina, da promjena učitelja i nastavnika bude uvjetovana opravdanim objektivnim razlozima i da o promjenama prethodno pravovremeno informiraju roditelje i djecu. Nažalost, moramo konstatirati da promjene i zamjene učitelja izazivaju još uvijek reakcije koje se manifestiraju time da djeca ne pohađaju nastavu, sve dok se ne riješe nesporazumi oko prava učitelja. Na taj način djeca postaju svjedoci neprimjerenog ponašanja odraslih, bilo svojih roditelja, bilo zaposlenika škole. Mišljenja smo da o ovom problemu Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa treba posvetiti pažnju i pokušati naći način kojim će uskladiti zaštitu interesa djece u slučajevima uvjetovanim promjenama u organizaciji rada škole.

Gospodarsko iskorištavanje djece

Člankom 32. Konvencije o pravima djeteta, priznaje se pravo djeteta na zaštitu od ekonomskog odnosno gospodarskog iskorištavanja i obavljanja bilo kakvog posla koji može ometati djetetovu naobrazbu, biti opasan za djetetovo zdravlje ili fizički, mentalni, duhovni ili socijalni razvoj. Zaštita prava djece od ekonomskog iskorištavanja, predmet je kontinuiranog interesa Ureda pravobraniteljice u 2007. godini, kako u području pojedinačnih povreda ekonomskih/gospodarskih prava te općih inicijativa i sveobuhvatne zaštite prava djece.

Kako zaštita od gospodarskog iskorištavanja djece podrazumijeva i poučavanje i promicanje tog prava, Ministarstvu gospodarstva, rada i poduzetništva i Ministarstvu znanosti,

obrazovanja i športa, kao nadležnim tijelima, ponovno preporučamo da problemu gospodarskog iskorištavanja djece i zaštiti njihovih prava posvete posebnu pažnju, naročito u dijelu zaštite prava učenika u obavljanju stručne prakse.

Prava djece s teškoćama u razvoju i poremećajima u ponašanju

U odnosu na prava djece s teškoćama u razvoju, u svim dosadašnjim izvještajnim razdobljima, u pojedinačnom obraćanju Uredu najveći postotak zauzimaju primjedbe i pritužbe na ostvarivanje obrazovnih prava. Ona se u velikom broju slučajeva odnose na integraciju u redovni odgojno - obrazovni sustav.

Svakodnevni problemi i zapreke integraciji su pomanjkanje stručnih suradnika odnosno nedovoljna ekipiranost stručnih službi u redovnim školama, a pogotovo u manjim sredinama i u odnosu na specifične teškoće, tek nedavno doneseni pedagoški standardi kojima će trebati puno vremena da zažive u praksi, a koji bi u odnosu na broj djece u razredu i uvjete rada realno omogućili integraciju djece s teškoćama u razvoju. Mnoge škole u Hrvatskoj arhitektonski su nepristupačne djeci s motoričkim teškoćama.

Nadalje, nedovoljna senzibiliziranost i edukacija svih kadrova – od ravnatelja, preko učitelja, nastavnika i profesora do tehničkog osoblja zaposlenog u školama koji su svakodnevno u kontaktu s djecom s posebnim obrazovnim potrebama. Posebno treba istaknuti da veliki problem integraciji predstavljaju nedovoljno senzibilizirani i educirani roditelji ostalih učenika u razredu i školi koju djeca s posebnim obrazovnim potrebama pohađaju.

Sustavno prevladavanje gore navedenih prepreka jedini je put stvarnoj uključenosti i ravnopravnosti djece s teškoćama u razvoju u odgojno-obrazovni sustav.

Poseban problem predstavlja situacija kada se tijekom školovanja kod djeteta uoče teškoće bilo u svladavanju gradiva, bilo u ponašanju ili pak oboje. Želimo zato, ponoviti važnost pravovremenog prepoznavanja teškoća. To podrazumijeva sustavno praćenje svakog pojedinog djeteta, dobru suradnju škole i roditelja te po potrebi suradnju s drugim nadležnim institucijama.

Kada se uoči da dijete ima problem, nužna je žurna reakcija roditelja i škole, no vrlo često to nije tako. Jedna ili obje od navedenih karika u lancu zakazuju i prebacuju odgovornost na druge, a cilj bi im morao biti zajedničko djelovanje na dobrobit djeteta kod kojeg su teškoće uočene, ali i ostale djece u razredu, čija prava se također ugrožavaju u takvim situacijama zbog neadekvatnih rješenja i tretmana djece.

Pravovremena reakcija znači i postupak opservacije te određivanje primjerenog oblika školovanja za dijete kod kojeg je uočen problem.

Podsjećamo na odgovornost i obvezu suradnje škole i centara za socijalnu skrb da ukoliko škola ustanovi kako roditelji neadekvatno brinu o djetetu ili ne surađuju sa školom, o tome obavijeste nadležni centar za socijalnu skrb, koji roditelje savjetuje i nadzire u izvršavanju roditeljske skrbi. Prema našim saznanjima, ta suradnja se često ne uspostavlja. Škole, odnosno ravnatelji i stručni timovi, ukoliko osjećaju nespремnost za nošenje sa svim aspektima integracije djeteta kod kojeg su uočene teškoće u redoviti razred, mogu i moraju zatražiti stručnu pomoć Agencije za odgoj i obrazovanje.

Uočili smo i dodatne probleme s kojima se susreću djeca kod koje teškoća nije prepoznata na vrijeme. Ukoliko im se neadekvatno pristupa u odgojno-obrazovnom sustavu, to negativno utječe na njihov cjelokupan razvoj. Iz prijava uredu proizlazi da se takvu djecu prepoznaje tek kada počinju pokazivati elemente poremećaja u ponašanju, kao odgovor na neprimjeren pristup i metode rada. Posebno velik problem javlja se pri prelasku s razredne na predmetnu nastavu u 5. razredu.

Odgajatelji i nastavnici su nedovoljno educirani da bi se nosili s novim pojavnim oblicima poremećaja u ponašanju. Uz to, rad u neodgovarajućim uvjetima, u prevelikim školama koje rade u dvije ili tri smjene, umanjuje mogućnost stvaranja prisnije atmosfere u odnosu između učenika i nastavnika te nastavnika i roditelja. To umanjuje mogućnost kontrole događanja u školi, a smanjuje i efikasnost preventivnih programa koji se provode u školama.

Kod djece kojima je prepoznata i ustanovljena neka od teškoća u učenju i imaju rješenja županijskih ureda i gradskog ureda u Gradu Zagrebu nadležnih za poslove obrazovanja o školovanju po redovitom programu uz individualizirani pristup, takav oblik rada se nažalost, relativno rijetko i teško ostvaruje. Upravo na tu činjenicu roditelji djece imaju najviše primjedbi. Jedan od razloga može biti, prema našem iskustvu, taj što nastavnici i stručni suradnici nisu u potpunosti upoznati s ovim oblikom školovanja, pa se u praksi često individualizirani pristup zapravo smatra prilagođenim programom. Drugi razlog je, nedovoljna educiranost nastavnika da provode takve načine programa (redoviti program uz individualizirani pristup ili prilagođeni program), a vrlo često nemaju uvjete niti pomoć od strane stručne službe škole, jer u velikom broju škole nemaju zaposlenih stručnih suradnika. Zato je doista nužno osiguravanje preduvjeta za rad djelatnika u odgojno-obrazovnom sustavu, ali je nužna i pojačana senzibilizacija samih djelatnika u odnosu na potrebe djece te usmjerenost na zaštitu njihova najboljeg interesa.

Prava djece pripadnika nacionalnih manjina

Posebnu pozornost treba usmjeriti ravnopravnom položaju djece pripadnika nacionalnih manjina. Pri tome je posebno važno pitanje obrazovanja. Ono se svugdje, a posebno u pojedinim područjima Republike Hrvatske, mora temeljiti na interkulturalnosti. To znači odgoj i obrazovanje koji će ne samo činjenično konstatirati da različite nacionalnosti i/ili vjeroispovijesti dijele određeni prostor, nego će naći najbolje načine da sva djeca, i pripadnici nacionalnih manjina i pripadnici većine, razviju zdravi identitet te da ih se poučava toleranciji i prihvaćanju različitosti.

Djeci pripadnicima romske nacionalne manjine nužno je osigurati ravnopravan pristup kvalitetnom odgoju i obrazovanju. To prije svega znači, uključivanje djece u predškolske programe, kako bi na vrijeme svladali hrvatski jezik, čije je nepoznavanje i dalje jedna od najvećih zapreka za uspješno praćenje i svladavanje odgojno-obrazovnih zadataka. No nužno je poraditi i na specifičnom usavršavanju i osposobljavanju učitelja i nastavnika ali i romskih pomagača (suradnika) u nastavi, kako bi se podigla razina kvalitete samog poučavanja romske djece. Važno je što veći broj djece romske nacionalnosti uključiti u izvannastavne aktivnosti. Neupitna je nužnost daljnjeg poticanja integracije i poboljšanja kvalitete obrazovanja Roma, ali i ostvarivanje svih aktivnosti predviđenih Nacionalnim programom za Rome i akcijskim planom "Desetljeće za uključivanje Roma 2005.-2015" kako bi se opći položaj romske djece unaprijedio te se na taj način i uvećala šansa za bolja odgojno-obrazovna postignuća.

Neadekvatni oblici odgojno obrazovnog rada s djecom - Ocjenjivanje

Ured pravobraniteljice za djecu u ovoj godini je zabilježio povećani broj prijava koji se odnosio na neprimjereno postupanje odraslih prema djeci. Neke od prijava pokazale su se neosnovane, dok ih je većina u pravilu potvrdila nedostatak empatije i profesionalne etike kod osoba koje su za svoj životni poziv odabrale odgoj i obrazovanje djece.

Uočeno je nepoštovanje Pravilnika o načinu praćenja i ocjenjivanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi i s tim u vezi, nerijetko kršenje prava djeteta, ne samo na obrazovanje, već i drugih prava te članka 3. Konvencije o pravima djeteta o poštovanju djetetovog najboljeg interesa. Ured je zaprimio prijave psihičkog i verbalnog nasilja nad djecom od strane učitelja prilikom vrednovanja i ispitivanja koje su se odnosile na omalovažavanje, stigmatiziranje i izlaganje učenika procjenama drugih. Prijavljeni su slučajevi kršenja prava djeteta na privatnost i očuvanje osobnosti, gdje su učitelji prilikom vrednovanja pred razredom iznosili djetetovu obiteljsku situaciju i zdravstveno stanje. U gotovo svim slučajevima uočeno je, kako učitelji ne upoznaju učenike s ocjenom te time krše njihovo pravo na informaciju, a evidentna je i povreda prava na jednakost i nejednake kriterije ocjenjivanja. Kao poseban problem uočeno je praćenje i ocjenjivanje učenika s teškoćama u razvoju, a posebno učenika kod kojih su u tijeku školovanja nastupile poteškoće u ponašanju. Neprepoznavanje navedenih poteškoća i nepravovremeno reagiranje učitelja na njih, dovodi do niza povreda i u procesu praćenja i ocjenjivanja učenika, prvenstveno prava djece s teškoćama na posebno obrazovanje

i njegu. Stoga je nužno još više raditi na informiranju i ukazivanju na potrebu kontinuiranog praćenja rada učenika i pravovremenog pokretanja postupka opservacije i utvrđivanja primjerenog oblika školovanja djece.

U gotovo svim slučajevima uočeno je da se Pravilnik o načinu praćenja i ocjenjivanja učenika ne primjenjuje dosljedno, u dijelu koji se odnosi na opisno praćenje učenika. Opisno praćenje u najvećem broju slučajeva izraženo je jednom rečenicom, koja se upisuje na kraju prvog polugodišta ili na kraju godine, što govori da ne postoji kontinuitet praćenja. Po upućenim prigovorima pravobraniteljici, nadležna tijela obavila su uvid u način rada učitelja. No upitna je objektivnost provjere načina rada i kompetencija učitelja, obzirom na najavljeni dolazak savjetnika te uvid tijekom samo jednog posjeta i nemogućnosti sagledavanja cjeline. Držimo da ovoj problematici posebnu pažnju uz savjetnika Agencije za odgoj i obrazovanje trebaju posvetiti stručni suradnici i ravnatelji.

Tijekom rada na predmetima koji se odnose na ocjenjivanje učenika vidljivo je kako povrede prava djece kroz proces praćenja i vrednovanja učenika najvećim djelom proizlaze iz: nedefiniranih kompetencija koje učenik mora steći i kriterija vrednovanja, nedostatnog stalnog usavršavanja i supervizije djelatnika u odgojno obrazovnim ustanovama, nedovoljne upućenosti djelatnika odgojno obrazovnih ustanova u sadržaje zakona, pravilnika i propisa koji se tiču zaštite i prava djece i njihovih nepoštovanja; nedostatnih sadržaja programa formalnog obrazovanja budućih djelatnika u odgojno obrazovnim ustanovama, neprimjerene pedagoške dokumentacije za kvalitetno praćenje i nedovoljnog vremena potrebnog za kvalitetno praćenje i vrednovanje u postojećem nastavnom planu i programu.

Mišljenja smo također da je potrebno povećati broj sati dokimologije (znanosti o ocjenjivanju) u okviru metodičko didaktičkog obrazovanja na učiteljskim i filozofskim fakultetima. Ujedno potrebnim smatramo temu praćenja i vrednovanja učenika intenzivirati kroz stručno permanentno usavršavanje učitelja, a posebnu pažnju posvetiti uvođenju mladih učitelja pripravnika u ovu problematiku.

Nasilno ponašanje odgojno obrazovnih radnika prema djeci i mladima u školi

Nažalost, slučajevi nasilnog ponašanja učitelja, nastavnika i drugih osoba koji su za svoj životni poziv odabrali odgoj djece i kojima su djeca i mladi povjereni radi učenja i odgoja, nisu rijetkost. Oblici nasilnih ponašanja odgojno obrazovnih radnika prema djeci često se ponavljaju i traju tijekom godina. Na taj način, zbog ponašanja pojedinaca, časnog nastavničkog zvanje biva ocrnjeno i mali broj slučajeva u odnosu na ukupan broj radnika škola, stvara lošu sliku i briše sve dragocjeno što su ostale tisuće učitelja uradile za djecu. Tim više je nužan trud i pravovremeni angažman nadležnih u sprečavanju takvih nasilnih ponašanja. Naime, u praksi ravnatelji škola zataškavaju prijave učenika i roditelja, ne dajući im na važnosti, često zbog prijateljskih odnosa i politike nezamjeranja ili pak neprepoznavanja problema. Mišljenja smo da ravnatelji, koji su pedagoški i stručni voditelji škola i odgovaraju za rad škole i ostvarivanje prava učenika, trebaju preuzeti odgovornost za postupanje i sukladno Zakonu o radu i Zakonu o osnovnom i srednjem školstvu, promptno provoditi postupak po zaprimljenoj prijavi nasilnog ponašanja radnika. Također ponavljamo preporuku o nužnosti uvođenja vanjskog vrednovanja i praćenja odgojno obrazovnog rada i kompetencija odgojno obrazovnih radnika, propisivanje licenca za rad s djecom te donošenja Kodeksa časti učitelja i nastavnika i ostalih zaposlenika.

Nasilje među djecom i mladima

Protokolom za postupanje u slučaju nasilja među djecom i mladima, koji je donesen u listopadu 2004. godine, uređena su pravila postupanja odgojno-obrazovnih ustanova u slučaju nasilja među djecom i njihova suradnja s centrima za socijalnu skrb i policijom. Svaka škola, centar socijalne skrbi na području te škole i policijska postaja bili su u obvezi imenovati predstavnike-koordinatore i ustrojiti tim koji će u slučaju prijave nasilja promptno reagirati i postupati u cilju zaštite djece.

U školskoj godini 2006./2007., prema podacima Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, policija je u osnovnim školama intervenirala 307 puta, a u srednjima 155. Zdravstvene službe intervenirale su 208 puta u osnovnim školama, a 57 puta u srednjima, dok je najviše posla u školama bilo za socijalne službe - 319 puta u osnovnim i 117 u srednjim.

Za razliku od iskazanog trenda smanjenja broja slučajeva u školama koji su prijavljeni policiji, Ured pravobraniteljice za djecu je zaprimio povećani broj prijava u odnosu na 2006. godinu. Roditelji i institucije smatrali su nužnim o tome obavijestiti Ured pravobraniteljice za djecu i tražiti pomoć i posredovanje u rješavanju, zbog njihove težine i krajnje zabrinjavajućih oblika.

Uz zaprimljene pisane pojedinačne prijave u 2007. godini, bilježimo također povećani broj telefonskih poziva upućenih Uredu sa zamolbom za savjet i pomoć.

Nažalost, roditelji još uvijek nisu dovoljno informirani o načinu zaštite djece u slučaju nasilja, kao i obveznom postupanju predstavnika škola. Roditelji također nemaju saznanja o mogućnostima postupanja centara za socijalnu skrb i policije te oblicima pomoći njihov djeci i svim sudionicima nasilja. Sve više škola se pridržava Protokola, ali nažalost u nekim se slučajevima još uvijek probleme pokušava riješiti zataškavanjem ili se postupanju prema Protokolu pristupa formalno i parcijalno. Osim toga, roditelji nemaju informaciju o pravima njihove djece i obvezama škole i kako im je potrebna podrška te često nisu upućeni niti u definiciju vršnjačkog nasilja, što smo saznali temeljem velikog broja telefonskih upita.

Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa preporučamo da škole uputi da na početku svake školske godine u okviru redovnih roditeljskih sastanaka, roditeljima podijele tekst Protokola i objasne im razloge njegovog donošenja te aktivnosti koje će zajednički provoditi roditelji, učenici i stručni djelatnici, u slučaju pojave nasilja među djecom.

Suradnja s medijima

S posebnom pažnjom nužno je pristupiti davanju izjava i intervjuu za medije u slučaju incidentnih situacija u odgojno obrazovnoj ustanovi (nasilja nad i među djecom, unesrećivanja djece i sl.) kako dodatno ne bi ugrozili pravo djece na privatnost. Preporučamo izraditi protokol za djelatnike odgojno obrazovnih ustanova (tko, kada, na koji način i koje se informacije mogu dati).

* * *

Nadamo se da ćete s pažnjom razmotriti navedene preporuke i doprinijeti napretku ostvarivanja dječjih prava.

Ljubazno Vas molimo da nas sukladno članku 10. Zakona o pravobranitelju za djecu (Narodne novine, broj 96/03) izvijestite o Vašem postupanju po preporukama.

S poštovanjem,

**Pravobraniteljica za djecu
Mila Jelavić, dipl. iur.**

Dostaviti:

1. Prof. dr. sc. Dijana Vican, državna tajnica, MZOS
2. Gospodin Želimir Janjić, državni tajnik, MZOS